

2020-10-08
S2020/07505 (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att genomföra utvecklingsinsatser för att stärka förutsättningarna för att placerade barn och unga får tillgång till en god hälso- och sjukvård, tandvård och en obruten skolgång

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att genomföra utvecklingsinsatser för att långsiktigt stärka förutsättningarna för att placerade barn och unga ska få tillgång till en god hälso- och sjukvård, tandvård och en obruten skolgång. Socialstyrelsen ska, inom ramen för uppdraget, dels se över behovet av kunskap och stödmaterial inom den sociala barn- och ungdomsvården, hälso- och sjukvården och tandvården i dessa frågor, dels vidta kunskaps- höjande insatser i syfte att stödja huvudmän samt yrkesverksamma i berörda verksamheter. Syftet med insatserna ska vara att tillförsäkra placerade barn och unga i åldern 0–20 år en god hälsa, tandhälsa och utbildning. Särskilt fokus i uppdraget ska ligga på psykiatrisk och psykologisk vård. Uppdraget ska genomföras under perioden 2021–2024.

Socialstyrelsen ska vid genomförandet av uppdraget samråda med och inhämta kunskaper och erfarenheter från Barnombudsmannen, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Statens skolverk, Statens institutionsstyrelse (SiS), Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM), Statens skolinspektion, Folkhälsomyndigheten och andra berörda myndigheter. I arbetet med uppdraget ska dialog vidare ske med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och andra relevanta aktörer t.ex. organisationer som företräder barn och unga.

Socialstyrelsen ska lämna en delredovisning, med en plan för uppdragets genomförande, till Regeringskansliet (Socialdepartementet) senast den 30 april 2021. Socialstyrelsen ska därefter årligen, under perioden

2022–2023, senast den 30 april, delredovisa uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Delredovisningarna ska inkludera genomförda, pågående och planerade insatser liksom uppnådda resultat. Uppdraget ska slutredovisas senast den 30 april 2024. Av slutredovisningen ska resultatet av genomförda insatser och förslag på fortsatta utvecklingsinsatser inom området framgå. Detta kan, utöver förslag på behov av eventuella författningsändringar, även omfatta andra slags åtgärder som bidrar till att stärka förutsättningarna för att placerade barn och unga ska få tillgång till en god hälso- och sjukvård, tandvård och en obruten skolgång. Redovisningarna ska hänvisa till det diarienummer som detta beslut har.

Ärendet

Mellan tre och fyra procent av alla barn och unga i Sverige placeras någon gång under barndomen i familjehem eller i hem för vård eller boende (HVB). Orsaken kan vara föräldrars oförmåga eller inställning som yttrar sig till exempel i övergrepp, våld eller omsorgsbrist eller destruktiva beteenden hos barnet eller den unge såsom kriminalitet, missbruk och prostitution. När samhället tar över ansvaret för barnets omvårdnad finns en skyldighet, i enlighet med Förenta Nationernas (FN) konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), att säkerställa att det enskilda barnet får sin rättigheter tillgodosedda i termer av trygghet, stabilitet och goda uppväxtvillkor.

De barn och unga som utreds för, eller befinner sig i, social dygnsvård har visats ha betydligt mer hälsoproblem och större behov av hälso- och sjukvård och tandvård än andra jämnåriga. Det gäller såväl fysisk som psykisk hälsa samt tandhälsa. Dessa barn och unga löper också flera gånger större risk att i vuxen ålder drabbas av hälsorelaterade och psykosociala problem. Det är också vanligt att dessa barn och unga har svårigheter att genomföra en obruten skolgång. Detta är särskilt vanligt bland ensamkommande barn och unga. Samtidigt visar forskning att en väl fungerande skolgång är en av de viktigaste faktorerna för barnets eller den unges utveckling. Att avsluta grundskolan, gymnasiet och motsvarande skolformer är viktigt för såväl framtida försörjningsmöjligheter som för ett gott vuxenliv.

Regeringen har de senaste åren vidtagit flera åtgärder för att stärka och utveckla den sociala barn- och ungdomsvården bl.a. genom insatser för att stärka placerade barns och ungas hälsa och skolgång. Trots omfattande insatser har flera nyligen publicerade rapporter konstaterat att placerade barn och unga fortsatt är en särskilt utsatt grupp i detta sammanhang. Social-

styrelsens Öppna jämförelser 2019 visar t.ex. att användningen av psyko-farmaka är hög bland placerade barn och unga samtidigt som dessa barn och unga inte har tillgång till behandling i lika hög utsträckning som övriga jämn-åriga. Vidare framgår att endast 43 procent av kvinnorna och 34 procent av männen som var placerade under hela årskurs 9 hade avslutat ett treårigt gymnasium vid 20 års ålder 2018. Detta kan jämföras med jämnåriga som inte var placerade, där andelen var 81 respektive 75 procent.

I en systematisk litteraturöversikt som initierades av Statens beredning för social och medicinsk utvärdering (SBU) under 2018 framgår att mindre än hälften av de 106 kommuner, som rådfrågades i en studie av svensk praxis, uppgav att de hade rutiner för att hälsa och tandhälsa undersöks hos placerade barn och unga. SBU kunde vidare konstatera att det var få kommuner som såg till att alla placerade barn fick initiala och uppföljande hälsoundersökningar samt tandhälsoundersökningar.

De barn och unga som vårdas i den sociala barn- och ungdomsvården är inte sällan bland de mest utsatta i vårt samhälle. För regeringen är det angeläget att skapa förutsättningar för en stark och väl fungerande socialtjänst som möter dessa barn och ungas behov. För att långsiktigt stärka möjligheterna för att placerade barn och unga ges möjlighet till en god hälso- och sjukvård och tandvård samt en obruten skolgång finns ett behov av att stödja huvudmännen samt yrkesverksamma i berörda verksamheter i dessa frågor.

Närmare om uppdraget

Inom ramen för uppdraget ska Socialstyrelsen inventera hur regioner och kommuner arbetar för att tillgodose placerade barns rätt till och behov av hälso- och sjukvård, tandvård och en obruten skolgång, identifiera och sprida goda exempel, samt se över hur verksamheterna och huvudmännen använder redan framtaget stödmaterial inom området och analysera behov av nya eller reviderade kunskapsstöd. Om ett behov av nya eller reviderade kunskapsstöd finns hos berörda aktörer ska Socialstyrelsen ta fram ett sådant material och verka för att implementera och sprida detta på ett målgruppsanpassat och lättillgängligt sätt till verksamheterna och till huvudmännen.

I arbetet med uppdraget ska Socialstyrelsen fortsätta att ta tillvara de erfarenheter som har gjorts inom regeringens tidigare satsningar inom den sociala barn- och ungdomsvården och vad gäller placerade barn och ungas rätt till en obruten skolgång och god förankring i skolan. Detta förutsätter att

Socialstyrelsen arbetar utåtriktat och i dialog med kommuner, regioner och andra viktiga aktörer inom ramen för uppdraget.

Det är också centralt att barnrättsperspektivet ständigt stärks inom den sociala barn- och ungdomsvården och att barn får sina rättigheter tillgodosedda i enlighet med barnkonventionen. Socialstyrelsen ska därför särskilt utveckla stöd och arbetssätt utifrån ett barnrättsperspektiv. Det kan t.ex. vara material som riktar sig direkt till barn.

I arbetet med uppdraget ska Socialstyrelsen utgå från ett funktionshinderperspektiv och ett jämställdhetsperspektiv. Det finns också skäl att beakta kopplingen mellan våldsutsatthet och hälsa mot bakgrund av att våld, inklusive hedersrelaterat våld och förtryck och sexuellt våld eller erfarenhet av prostitution, är en stark stressfaktor som ökar risken för sämre skolresultat, lägre livskvalitet, psykisk ohälsa och självskadebeteende. Det finns även anledning att uppmärksamma barn som vistas i skyddat boende som medföljande till en våldsutsatt vårdnadshavare då dessa barn har väl dokumenterade behov av vård och omsorg samt insatser för en säkrad skolgång. Uppdraget ska, i den mån det är lämpligt och tillämpligt, därför omfatta barn i skyddat boende.

På regeringens vägnar

Lena Hallengren

Andrea Larsson

Kopia till

Statsrådsberedningen/Internrevision
Finansdepartementet/Ba
Utbildningsdepartementet/GV, S
Kulturdepartementet/CSM
Arbetsmarknadsdepartementet/MRB, JÄM
Regeringskansliets förvaltningsavdelning/Ekol
Barnombudsmannen
Folkhälsomyndigheten
Inspektionen för vård och omsorg
Myndigheten för delaktighet
Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
Specialpedagogiska skolmyndigheten
Statens institutionsstyrelse
Statens skolinspektion
Statens skolverk
Sveriges Kommuner och Regioner